

การให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดด้านชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ

Giving Priority to the Indicators of Age-Friendly Communities

นันท์นภัส พงษ์จิตสุภาพ* สุภาวดี พุฒิน้อย* พัทธวิไล โชคสุวัฒนสกุล* อชิรญาณ ไชยคำ* เพื่อนใจ รัตตากร*

บทคัดย่อ

สิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้บุคคลสามารถประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตได้ หากสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความเหมาะสมและสามารถเป็นชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุได้จะส่งผลทำให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสมกับวัย การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดด้านชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุในมุมมองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 35 คน โดยใช้แบบสอบถามการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งแบบสอบถามประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล และส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่อหาความถี่ ร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดประกอบของตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุทั้ง 5 ด้าน คือ อาคารสถานที่และการสัญจร ที่อยู่อาศัย/ที่พักพิง กิจกรรมทางสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และระบบการบริการชุมชนและสุขภาพ

Abstract

The environment is one of the most important components that enhance occupational performance of a person. Living in an inclusive and supportive community enables elderly people to participate in their everyday life activities effectively. The purpose of this study was to investigate the giving priority to the indicators of Age-Friendly Communities from the perspective of 35 elderly people living in Nong Pa Khrang Subdistrict Municipality, Mueang District, Chiang Mai Province by using the questionnaire about the giving priority to the indicators of Age-Friendly Communities for the elderly people in Thailand. The questionnaire consists of 2 parts: personal information and a questionnaire about giving priority to the indicators of Age-Friendly Communities for elderly people. The data were analyzed using descriptive statistics, the frequency and percentage. The finding indicated that five indicators of Age-Friendly Communities were prioritized at the highest level as follows: outdoor spaces, buildings and transportation, housing, social participation, Economic security and community support and health services.

*ภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันด้วยจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นและสัดส่วนประชากรสูงอายุต่อประชากรทั้งหมดในประเทศไทยที่มากกว่าร้อยละ 20 ส่งผลให้ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ (aged society) และเป็นที่ทราบกันดีว่าวัยสูงอายุนั้นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

ตามมุมมองแบบจำลองทางกิจกรรมบำบัด Person-Environment-Occupational (PEO) Model ที่ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของ บุคคล (person) สิ่งแวดล้อม (environment) และกิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupation) ซึ่งทั้งสามเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำกิจกรรมของบุคคล (occupational performance)⁽¹⁾ จะเห็นได้ว่าแบบจำลองทางกิจกรรมบำบัดนี้จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัยทั้ง 5 องค์ประกอบ องค์ประกอบของแบบจำลองในด้านบุคคล คือ ผู้สูงวัยมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษา ส่วนองค์ประกอบในด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอีกหนึ่งในองค์ประกอบที่มองรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ หรือ วัฒนธรรม หากตัวบุคคลได้ทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของแบบจำลอง ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมแก่ผู้สูงวัย จะส่งผลให้ผู้สูงวัยมีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมและใช้ความสามารถรวมถึงศักยภาพในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองมากขึ้นการจัดเตรียมชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัย คือ การจัดเตรียมชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงวัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยการจัดให้มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัยขึ้น มีความหมายคือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้สูงวัยมีคุณภาพ (active aging) ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพเหมาะสมกับวัย ที่สามารถส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้สูงวัยมีกิจกรรมทางกายภาพและสังคมได้ ซึ่งสิ่งแวดล้อมก็เป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สามารถทำให้บุคคลสามารถประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตได้ และเกี่ยวข้องกับการให้บริการทางกิจกรรมบำบัด เนื่องจากหากสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความเหมาะสม และสามารถเป็นชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัยได้จะส่งผลทำให้ผู้สูงวัยสามารถทำกิจกรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสมกับวัย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ทำการสำรวจระดับความคิดเห็นต่อแนวคิดการจัดการสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงวัยและประเมินมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงวัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า การประเมินมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมของผู้สูงวัย พบว่าห้องน้ำไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ห้องนอน และลักษณะที่พักอาศัยไม่เหมาะสมกับผู้สูงวัย และผู้สูงวัยมีความคิดเห็นต่อแนวคิดการจัดการสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงวัยที่มุ่งเน้นในด้านสามารถเข้าถึงได้ง่าย ด้านความปลอดภัยทางด้านกายภาพ ด้านดูแลรักษาง่าย และด้านสามารถสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้สูงวัยได้ อยู่ในระดับมาก⁽²⁾ นอกจากนี้จากการศึกษาแนวทางการสร้างและพัฒนาสุขภาวะที่ดีในสังคมผู้สูงวัยในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนและส่งเสริมสวัสดิการที่ดีต่อการจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและความปลอดภัยสำหรับผู้สูงวัยโดยใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะของผู้สูงวัยให้เหมาะสม การศึกษาชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ 3 มิติของ จิตใจ ร่างกาย

และสภาพแวดล้อม ให้สอดคล้องกับสุขภาวะของผู้สูงอายุ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ เช่นการเกิดอุบัติเหตุ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมั่นใจในการเคลื่อนไหว และลดภาระของผู้ดูแล⁽³⁾ นอกจากนี้จากการสำรวจชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า การอาศัยในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่มีความเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุสูงจะมีพฤติกรรมสูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่ำ โดยจะมีพฤติกรรมสูงกว่าเกือบ 4 เท่า และยังพบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุจะมีคุณภาพชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่ำ โดยจะมีคุณภาพชีวิตสูงกว่าประมาณ 1.4 เท่า⁽⁴⁾

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดด้านชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุในมุมมองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตามองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุทั้ง 5 องค์ประกอบ เพื่อทราบถึงว่าองค์ประกอบด้านใดมีความสำคัญมากน้อยต่อตัวผู้สูงอายุเพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการให้คำแนะนำหรือส่งเสริมแก่ผู้สูงอายุตามขอบเขตของงานกิจกรรมบำบัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดด้านชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุในมุมมองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดด้านชุมชนที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุในมุมมองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง ที่ได้รับการบริการทางกิจกรรมบำบัด ณ ศูนย์บริการผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. คัดเลือกผู้เข้าร่วมงานวิจัยโดยผู้วิจัยขอความร่วมมือการเข้าร่วมงานวิจัย พร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดของงานวิจัย วัตถุประสงค์ และการพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วม จากนั้นขอให้ผู้เข้าร่วมลงนามในแบบแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย
2. ดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัย ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมงานวิจัยและให้ผู้เข้าร่วมงานวิจัยทำแบบสอบถามการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยใช้ระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 15 นาทีต่อคน
3. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ แบบสอบถามการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัยในประเทศไทย ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ สุขภาพ ลักษณะการอยู่อาศัย อาชีพ สถานที่อาศัย และจำนวนปีที่อยู่อาศัย

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัยในประเทศไทยที่ ศรียา मन ตรีพัฒน์ และคณะ⁽⁴⁾ ได้พัฒนาตัวชี้วัดมาจากสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัยตามมาตรฐานขององค์การอนามัยโลก ประกอบไปด้วยคำถามที่เป็นประโยคทั้งหมด 24 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ อาคารสถานที่และการสัญจร ที่อยู่อาศัย/ที่พักพิง กิจกรรมทางสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และระบบบริการชุมชนและสุขภาพ และกำหนดเกณฑ์ให้การให้ระดับความสำคัญแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ สำคัญมาก สำคัญปานกลาง และไม่สำคัญ

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics)

ผลการศึกษา

จากแบบสอบถามการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัยในประเทศไทย ซึ่งแบบสอบถามประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล และส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัยในประเทศไทย จากข้อมูลของผู้ทำแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 35 คน ผลการศึกษานำมาแสดงในรูปแบบตาราง ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล (n=35)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	5	14.29
หญิง	30	85.71
2. อายุ		
60-69 ปี	14	40.00
70-79 ปี	21	60.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3. การศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	5	14.29
มัธยมศึกษา	16	45.71
ปวช./ปวส./อนุปริญญา	6	17.14
ปริญญาตรี	8	22.86
4. สถานภาพการสมรส		
โสด	9	25.7
คู่	15	42.9
หม้าย	10	28.5
หย่า	1	2.9
5. รายได้ต่อเดือน (บาท)		
ต่ำกว่า 1,000	12	34.29
1,000-9,999	4	11.43
10,000-19,999	8	22.86
20,000-29,999	6	17.14
30,000-39,999	4	11.42
มากกว่า 40,000	1	2.86
6. สุขภาพ		
ดี	12	34.29
ปานกลาง	22	62.85
ไม่ดี	1	2.86
7. ลักษณะการอาศัย		
อยู่คนเดียว	4	11.43
ครอบครัวเดี่ยว	29	82.86
ครอบครัวขยาย	2	5.71
8. อาชีพปัจจุบัน		
ว่างงาน	28	80.00
รับจ้าง	2	5.71
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	4	11.43
ราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ	1	2.86

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9. หมู่ที่อยู่อาศัย		
1	7	20.00
2	8	22.86
3	2	5.71
4	1	2.86
5	2	5.71
6	8	22.86
7	7	20.00
10. จำนวนปีที่อาศัยในพื้นที่ (ปี)		
20-29	5	14.29
30-39	11	31.42
40-49	9	25.71
50-59	5	14.29
60-69	4	11.43
70-79	1	2.86

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 35 คน ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 70-79 ปี และเป็นเพศหญิง มีระดับการศึกษาสูงสุดคือ ระดับมัธยมศึกษา สถานภาพการสมรสคู่ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายรับเฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 1,000 บาท นอกจากนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ระบุว่ามีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง อาศัยแบบครอบครัวเดี่ยว ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ และผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่อาศัยในพื้นที่มาเป็นระยะเวลา 30-39 ปี

ส่วนที่ 2 ระดับความสำคัญขององค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาหารต่อผู้สูงวัย 5 องค์ประกอบ

จากผลการศึกษาระดับความสำคัญขององค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาหารต่อผู้สูงวัย 5 องค์ประกอบ ข้อมูลความถี่และร้อยละในแต่ละองค์ประกอบแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความถี่ ร้อยละของระดับความสำคัญขององค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาหารต่อผู้สูงอายุ (n=35)

องค์ประกอบ “สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาหารต่อผู้สูงอายุ”	ระดับความสำคัญ จำนวน (ร้อยละ)		
	มาก	ปานกลาง	ไม่สำคัญ
1. อาคารสถานที่และการสัญจร			
1.1 มีทางเดินเท้าที่ไม่ลื่นและกว้างพอสำหรับรถนั่งคนพิการ รวมทั้งมีทางลาดลงสู่ระดับพื้นถนน	35 (100)	0	0
1.2 ถนนหลักมีทางม้าลายที่มีจำนวนมากพอและมีความปลอดภัยสำหรับคนพิการประเภทต่าง ๆ โดยมีเครื่องหมายบนพื้นที่ไม่ลื่น มีสัญญาณแสง เสียงที่ชัดเจน รวมทั้งมีระยะเวลาในการเดินข้ามถนนที่เพียงพอ	33 (94.29)	2 (5.71)	0
1.3 ในส่วนของอาคารมีเครื่องหมายต่าง ๆ ที่แสดงไว้อย่างชัดเจนทั้งบริเวณภายในและภายนอกอาคาร รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่นั่ง ห้องน้ำมีลิฟต์โดยสารที่เข้าถึงได้สะดวก มีทางลาด รวรับ บันได และพื้นที่ไม่ลื่น เป็นต้น	34 (97.14)	1 (2.86)	0
1.4 ป้ายรถสาธารณะตั้งอยู่ในทำเลที่ไปมาสะดวก สามารถเข้าถึงได้ง่าย ปลอดภัย สะอาด มีแสงสว่างเพียงพอ มีป้ายชัดเจน รวมทั้งมีที่นั่งพักคอยและหลังคาคลุม	34 (97.14)	1 (2.86)	0
2. ที่อยู่อาศัย/ที่พักพิง			
2.1 มีการดัดแปลงสภาพบ้านให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตและพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ	28 (80.00)	7 (20.00)	0
2.2 มีมาตรการลดราคาวัสดุก่อสร้างในราคาที่ยุติธรรม เพื่อสนับสนุนการสร้างหรือปรับปรุงบ้านสำหรับผู้สูงอายุ	20 (57.14)	15 (42.86)	0
2.3 มีการจัดตั้งศูนย์กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในระหว่างวัน (day center) เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรม	27 (77.14)	8 (22.86)	0
2.4 มีการจัดตั้ง บ้านพักคนชรา (nursing home) สำหรับผู้สูงอายุที่ยากไร้และถูกทอดทิ้ง	29 (82.86)	5 (14.28)	1 (2.86)
3. กิจกรรมทางสังคม			
3.1 กิจกรรมทางสังคม มีความหลากหลาย โดยยึดหลักประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา	27 (77.14)	8 (22.86)	0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบ “สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาหารต่อผู้สูงวัย”	ระดับความสำคัญ จำนวน (ร้อยละ)		
	มาก	ปานกลาง	ไม่สำคัญ
3.2 ผู้นำชุมชนมีจิตเอื้ออาหารต่อผู้สูงวัย และมีทีมงานที่เข้มแข็งในการจัดกิจกรรม	26 (74.29)	9 (25.71)	0
3.3 ในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้สูงวัยอย่างสม่ำเสมอ	33 (94.29)	2 (5.71)	0
3.4 ผู้สูงวัยได้รับการยอมรับ ยกย่องในฐานะผู้มีบทบาทต่อสังคม	29 (82.86)	6 (17.14)	0
3.5 มีการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในเด็กรุ่นใหม่ โดยสถาบันครอบครัว และโรงเรียนมีหน้าที่ปลูกฝังเด็กรุ่นใหม่ให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงวัย	23 (65.71)	10 (28.57)	2 (5.71)
3.6 มีการส่งเสริมความแน่นแฟ้นระหว่างวัย ครอบครัว และชุมชน โดยเน้นกิจกรรมสามกลุ่มวัย และการสืบสานประเพณีไทยให้คงอยู่	26 (74.29)	9 (25.71)	0
4. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ			
4.1 มีงานสำหรับผู้สูงวัยตามความสามารถ และมีค่าตอบแทนที่เหมาะสม	29 (82.86)	6 (17.14)	0
4.2 มีการส่งเสริมการออมทรัพย์ เช่น จัดตั้งสหกรณ์ผู้สูงวัยในชุมชน	23 (65.71)	4 (11.43)	8 (22.86)
4.3 มีกลุ่มส่งเสริมอาชีพหลากหลายรูปแบบตามความสนใจของผู้สูงวัย	27 (77.14)	6 (17.14)	2 (5.71)
4.4 มีเครือข่ายชุมชนเพื่อช่วยในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้สูงวัย	25 (71.43)	8 (22.86)	2 (5.71)
4.5 มีการสนับสนุนค่าครองชีพแก่ผู้สูงวัยที่เหมาะสม กรณีไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ (พิการไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ไม่มีคนดูแล)	27 (77.14)	8 (22.86)	0
4.6 มีการสอนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยแก่ผู้สูงวัย	28 (80.00)	6 (17.14)	1 (2.86)
5. ระบบบริการชุมชนและสุขภาพ			
5.1 มีบริการคัดกรองสุขภาพการดูแลสุขภาพที่บ้าน และการดูแลเรื่องชีวิตประจำวันอื่น ๆ	29 (82.86)	6 (17.14)	0
5.2 มีสถานบริการทางสุขภาพและบริการทางสังคม อยู่ในทำเลที่เข้าถึงได้สะดวกด้วยยานพาหนะทุกประเภท	34 (97.14)	1 (2.86)	0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

องค์ประกอบ “สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ”	ระดับความสำคัญ จำนวน (ร้อยละ)		
	มาก	ปานกลาง	ไม่สำคัญ
5.3 มีการให้ความรู้ และคำปรึกษาแนะนำแก่ผู้สูงอายุเกี่ยวกับบริการ ด้านสุขภาพอนามัยและบริการด้านสังคมที่ชัดเจนและรับรู้ได้ง่าย	31 (88.57)	4 (11.43)	0
5.4 มีอาสาสมัครช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชน เช่น อสม. อผส. อสส.	29 (82.86)	6 (17.14)	0

จากตารางที่ 2 แสดงความถี่ร้อยละของระดับความสำคัญขององค์ประกอบทั้ง 5 ด้านของสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ อาคารสถานที่และการสัญจร ที่อยู่อาศัย/ที่พักพิง กิจกรรมทางสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และระบบบริการชุมชนและสุขภาพ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญของทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาที่แสดงถึงการให้ความสำคัญในระดับมากต่อองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านของสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ อาจสามารถอภิปรายผลการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้ ในองค์ประกอบของอาคารสถานที่และการสัญจร การที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการมีอาคารสถานที่และการสัญจรที่สามารถอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงการมีรูปแบบการสัญจรที่หลากหลายในชุมชนเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้สูงอายุในการสัญจรในชุมชน เนื่องจากพื้นที่สาธารณะภายนอกอาคาร อาคารสาธารณะ และการสัญจรรวมทั้งขนส่งสาธารณะที่เหมาะสมมีผลเป็นอย่างมากต่อการใช้ชีวิตในเมืองอย่างเป็นอิสระและปลอดภัยในการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน

ในส่วนขององค์ประกอบของที่อยู่อาศัย/ที่พักพิง แต่ละองค์ประกอบย่อยนั้นเป็นการรองรับความต้องการด้านการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การให้ความสำคัญต่อการจัดตั้งบ้านพักคนชราอาจเนื่องจากผู้สูงอายุบางคนที่อยู่คนเดียวตามลำพังที่อาจกังวลถึงการดูแลตัวเองเมื่ออายุมากขึ้น และการให้ความสำคัญกับการดัดแปลงหรือการปรับปรุงบ้านให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิต เช่น การย้ายห้องนอนจากชั้นบนมาอยู่ชั้นล่างของตัวบ้าน มาตราการลดราคาวัสดุก่อสร้างเพื่อจะสามารถปรับปรุงสภาพบ้านให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ รวมไปถึงการมีอุปกรณ์ช่วยเหลือภายในบ้าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้อาศัยอยู่ในบ้านเดิมได้อย่างสุขสบาย⁽⁵⁾ นอกจากนี้การจัดตั้งศูนย์กิจกรรมระหว่างวันยังมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุโดยอาจเป็นหนึ่งในทางเลือกไว้ให้ผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้

ในองค์ประกอบของกิจกรรมทางสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับมาก โดยเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้สูงวัย รองลงมาคือ ผู้สูงวัยได้รับการยอมรับยกย่องในฐานะผู้มีบทบาทต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้สูงอายุชุมชนขนาดเล็กที่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ด้วยกันมาเป็นเวลานานและมีการรวมตัวกันอย่างแน่นแฟ้น ผู้สูงอายุจะรู้สึกว่าได้ได้รับความเคารพนับถือและการยอมรับเมื่ออยู่ในชมรมผู้สูงอายุ⁽⁵⁾ การที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับความช่วยเหลือเกื้อกูลและการยอมรับเนื่องจากสิ่งเหล่านี้ส่งผลทางบวกต่อการเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางสังคมโดยยึดหลักตามประเพณีและวัฒนธรรมไทย อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุไทยที่อยู่ในชุมชนมักจะมีกิจกรรมยามว่างคือ การได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาซึ่งสัมพันธ์กับการเข้าสู่วัยสูงอายุ

ในองค์ประกอบของ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุให้ความสำคัญในระดับมากโดยเฉพาะหัวข้อการมีงานรองรับตามความสามารถ และการส่งเสริมกลุ่มอาชีพแก่ผู้สูงอายุ รวมถึงการสนับสนุนค่าครองชีพแก่ผู้สูงวัยที่เหมาะสม อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ว่างงานและไม่มีรายได้จึงอาจทำให้ผู้สูงอายุคำนึงถึงการมีรายได้และการสนับสนุนค่าครองชีพซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการมีหลักประกันด้านรายได้ถือเป็นปัจจัยกำหนดทางเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังให้ความสำคัญในการสอนใช้เทคโนโลยีด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีช่องทางในการสร้างรายได้ และการฝึกอบรมก่อนเกษียณอายุจะเป็นการสนับสนุนให้ผู้เกษียณยังคงทำงานและทำให้ผู้สูงอายุยังคงสามารถหารายได้ต่อไปได้ รวมไปถึงสร้างโอกาสในการจ้างงานตนเองหรือประกอบธุรกิจเล็ก ๆ ให้มากขึ้น⁽⁵⁾ อย่างไรก็ตามในบางหัวข้อยังมีผู้สูงอายุบางคนที่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุบางคนมีรายได้ที่เพียงพอ เช่น การได้รับบำนาญรายเดือน การรับรายได้จากบุตรหลาน และการประกอบธุรกิจ เป็นต้น ส่วนในหัวข้อการส่งเสริมการออมทรัพย์ ที่ผู้สูงอายุบางคนไม่ได้ให้ความสำคัญนั้น ผู้สูงอายุบางคนมีความคิดที่จะเก็บออมทรัพย์สินของตัวเองไว้ติดตัว หรือเก็บไว้ในที่ส่วนตัวมากกว่าการนำไปฝากออมทรัพย์

ในองค์ประกอบด้านระบบการบริการและสุขภาพ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในทุกหัวข้อ ทั้งนี้เนื่องจากวัยสูงอายุเป็นช่วงรอยต่อของชีวิตซึ่งเปลี่ยนจากวัยกลางคนเข้าสู่วัยสูงอายุทำให้ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะด้านร่างกายที่การเปลี่ยนแปลงเป็นไปในลักษณะเสื่อมถอย มีข้อจำกัดในการทำหน้าที่ของร่างกายในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้าน ทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและการดำเนิน ชีวิตประจำวันต่อไปได้⁽⁶⁾ ดังนั้นการเข้าถึงระบบการบริการสุขภาพได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็น สถาน ที่ การบริการ การให้ความรู้ จึงเป็นสิ่งที่สนับสนุนสำคัญในมุมมองของผู้สูงอายุ

จากผลการศึกษาที่พบว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัย ทั้ง 5 องค์ประกอบในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรียามาน ตีรพัฒน์ (2562)⁽⁴⁾ ที่สรุปว่าการอาศัยในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อผู้สูงวัยนั้นส่งผลเชิงบวกต่อพหุพลังของผู้สูงวัย การมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออาทรจะสามารถพัฒนาผู้สูงอายุให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ด้วยตัวเองเท่าที่

จะทำได้ และจะยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ และผลการศึกษาของงานวิจัยในครั้งนี้นี้ยังสอดคล้องกับมุมมองตามแบบจำลองทางกิจกรรมบำบัด Person-Environment-Occupational (PEO) Model ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ของ บุคคล (person) สิ่งแวดล้อม (environment) และกิจกรรมการดำเนินชีวิต (occupation) ที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำกิจกรรมของบุคคล (occupational performance)⁽¹⁾ โดยองค์ประกอบในด้านสิ่งแวดล้อมเป็นได้มองรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม หากตัวบุคคลได้ทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของแบบจำลอง ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมและใช้ความสามารถ รวมถึงศักยภาพในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองมากขึ้น

จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการให้บริการทางกิจกรรมบำบัด อาทิ การให้คำแนะนำในการจัดสภาพแวดล้อม การใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ รวมไปถึงการให้คำแนะนำการปรับตัวต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ เนื่องจากปัจจัยในการดำเนินชีวิตจำเป็นต้องมองบริบทด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งจำเป็นต่อการประกอบกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในกลุ่มของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนกึ่งเมืองหรือชุมชนชนบท เพื่อได้ทราบถึงมุมมองในการอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

1. Putthinoi, S. PEO Model 513390 with case study [Video]; 2021. YouTube.
https://www.youtube.com/watch?v=kd8_l6Qa7oY
2. นอรีนี ตะหวา และ ปวีตร ชัยวิสิทธิ์. การจัดการสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี); 2559: 5(1), 31-39. <https://apheit.bu.ac.th/journal/science-22%201/04norinee.pdf>
3. นันทวุฒิ จำปางาม. การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม: สุขภาวะที่ดีในสังคมผู้สูงอายุ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี; 2562: 13(2), 63-73.
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/polssru/article/view/252526/171546>
4. ศรียามน ตีรพัฒน์, ดวงใจ บรรทัด, กวินรัตน์ สุทธิสุคนธ์, เกรียงศักดิ์ ธรรมอภิพล, และดวงสมร ชินโชติ-เกษม. การพัฒนาชุมชนที่เอื้ออาหารต่อผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมและยั่งยืน: ระยะที่ 1 การพัฒนาตัวชี้วัดของชุมชนที่เอื้ออาหารต่อผู้สูงอายุ. สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล; 2561.
5. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ Global age-friendly cities: A guide. สำนักกิจการรพมพ้องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2557. <https://eh.anamai.moph.go.th/th/elderlymanual/download/?did=201579&id=64015&reload=>
6. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ; 2561.
<https://www.thaihealth.or.th/การเปลี่ยนแปลงในผู้สูง-2/>